

ki jih daje, gotovo dosegel. V poglavju «Izbira iger», ki se mi zdi morda največje važnosti, pogrešam rubricirane tabele s podrobnejšimi navedbami (koliko dejanj, oseb, založba, oziroma ali je delo sploh prevedeno). S tem bi napravil avtor vsem načelnikom odrov in podeželskim režiserjem veliko uslugo.

Ostala poglavja so stvarna navodila, ki pričajo, da je avtor strokovnjak, in ki so lahko ne samo diletantom, temveč tudi poklicnim igralcem na korist. Poglavje «Aplavz in priklanjanje» in «Kritika» naj si vsi, ki stoje v zvezi z ustvarjanjem v igralski umetnosti, in pa oni, ki se bodo po teh navodilih ravnali, podčrtajo z rdečim svinčnikom.

Gledališče in oder imata svojo lastno terminologijo, ki je znečena vkup iz vseh delov sveta. Avtor jo je ohranil po večini tudi v svoji knjigi, v kolikor se mu ni posrečilo dobiti primernih izrazov. O. Š.

Kronika.

K novi ureditvi slovenske Narodne opere. Zadnji čas se je mnogo pisalo in govorilo, da je slovenska Narodna opera v Ljubljani v nevarnem položaju, pot, ki jo je hodila, da baje ni bila povsem prava, pokazal se je velik deficit, in — morda tik nad prepadom — se je spoznala potreba, kreniti v novo smer.

Ne maram preiskavati, kaj je na tem resnice: to bodo opravili drugi. Tudi nočem razmotrivati, kako naj se uredi finančno stanje, vpelje nov pameten red in zagotovi eksistenca pridnih in zanesljivih članov opere: to je stvar vlade in novega upravnništva. Pač pa moram izjaviti, da je treba opero na vsak način rešiti in postaviti na trdna tla, ker je eden izmed najvažnejših činiteljev narodove kulture, kultura pa je ena najvažnejših potreb narodovega življenja. Da, lahko rečemo: narod brez kulture je narod brez značaja in nekulturni narodi — prav kakor neznačajni ljudje — je zelo težko ali pa sploh ne dosežejo pravice, da jih v življenju vpoštevajo. Ker pa ima mlada slovenska kultura kljub neugodni preteklosti in težavni sedanjosti polno znakov, ki vzbujajo opravičene nade v lepo bodočnost, je upati, da se ukrene vse, kar je potrebno za rešitev opere in da se to tudi posreči. Seveda bo treba dela, resnosti in vestnosti zmožnih oseb, od katerih je usoda opere večalimanj odvisna.

In kdo so tisti, od katerih je usoda opere odvisna?

1.) Vsi ki so dolžni skrbeti za prosveto (vlada, ministrstvo, poslanci);
 2.) vsi, ki jim je mar za prosveto (izobraženstvo, občinstvo, ozir. narod); 3.) vsi, ki so v službi opere (od intendanta do neimenovanega delavca, ki postavlja kulise, ali ženske, ki pometa in briše prah) — skratka, veliko jih je, in če bo vsak po svojih močeh delal za dobro ideje, ki jo opera predstavlja, bo gotovo stvar uspevala v splošno zadovoljstvo, stare napake bodo v kratkem popravljene, ogorčenje nad njimi pozabljeno in Ljubljana, ž njo pa ves narod, bo imel opero, kakor se spodobi...

Kakor smo že začetkoma omenili, se ne maramo vtikati v stvari, ki jih lahko opravijo drugi, od katerih je pričakovati dovolj zmožnosti in razsodnosti. Toda imamo nekaj misli, o katerih vemo, da lahko operi koristijo po umetniški strani, in to je pravi namen našega članka.

Pod besedo opera si predstavljamo umotvor, v katerem se poezija in glasba dejansko spajata v eno misel: služiti drami. Drugače povedano: opera je muzikalno stilizirana drama. To je glavno in ostane glavno. Koliko sodelujejo pri tem druge umetnosti, je sicer tudi večalimanj važno, ampak najvažnejše ni.

Razmeroma najpotrebnejša za opero, kakor tudi za dramo, je upodablajoča umetnost, ki daje obema okvirje. Toda tudi brez tega je opera in drama mogoča: to so dokazale predstave v prosti naravi in moskovski igralci, ki so šestokrat igrali brez kulis, in sicer s polnim uspehom. S tem seveda nikakor ne svetujemo k preziranju drugih umetnosti. Bog varuj! To ne bi bil korak naprej, pač pa nazaj. Pojasniti hočemo samo pravi pomen besede opera, pod katere ime so razni ljudje tekom časa natrpali toliko neokusnosti, neslanosti in neumnosti, da je marsikak tak «operni umotvor» videti kakor neka zelo čudna žival, ki jo je z vsemi barvami poslikal kak podjeten, — trileten deček.

Čisti slog opere je bil že večkrat v zgodovini tako pokvarjen, da so se morali pametni glasbeni dramatik hudo boriti za njega očiščenje. Kako globoko pade včasih okus, vidimo najbolje v **opereti**. Umetniško-estetična opereta je bela vrana; po navadi je to zmešnjava stilov, v kateri nobena umetnost ne pride do prave veljave, ker je druga drugi na poti, druga drugi v škodo, druga drugo profanira, dejanska vsebina in dramatična celota pa je po navadi tako raztrgana in razmetana, da ima naobražen človek vtis, da ga sleparijo ali imajo za norca, kar je velikokrat tudi res. Operetni slog je sploh nesrečna, umetniško nedovršena kombinacija, ki je v izobrazbi ljudstva napravila veliko več škode nego nudila užitka, zato bo bolje, ako jo slovenska opera pusti popolnoma pri miru ali pa le izjemoma uprizarja.

Čisti slog opere kvari tudi veliko **ples**. V misli imamo namreč oni splošno znani, za časa Molièra baje lepi, a sedaj močno degenerirani balet, ki pravzaprav ni z dejanjem v nobeni potrebnih zvezi in je v opero takorekoč za lasce privlečen le zaradi «raznovrstnosti», ki mika in privlači nerazsodno občinstvo. Ta navada se je posebno hudo razpasla na Francoskem in pokvarila veliko oper. Proizvajanje takih pokvarjenih del gotovo ne bo slovenski kulturi v korist.

S tem seveda še ni rečeno, da hočemo nasploh zanikati vsak ples. Ne! Zanikamo samo tak ples, ki kvari slog opere, v nagrado pa nudi le par stereotipno stoječih pôz, navadno vrtenje in skakljanje bodisi posameznikov, bodisi kretajočih se gruč. Umetnost te vrste je zelo dober kup in ni vredno kvariti opere zaradi nje. Obratno pa imamo drugo mnenje o plesu tam, kjer imajo poze in geste estetičen pomen, najbolj pa čislamo oni ples, ki s pomočjo mimike in lepih kretanj izraža izvestno duševno stanje in delovanje. Tukaj priznavamo radi, da imamo opravka z umetnostjo in ne oporekamo, ako se na opernem odru izvede včasih kaka samostojna baletna pantomina, kjer se ples popolnoma uveljavlja brez žalitve in ne na škodo dramski poeziji.

Vendar pa stavimo dobro opero pred vsako pantomino, ker ima pantomina napram operi velik nedostatek: pomanjkanje besedi. Ker je beseda najboljše sredstvo za izražanje človeškega mišljenja in čustvovanja, stoji opera kot umotvor visoko nad pantomino, ki se je odrekla temu tako neizmerno važnemu sredstvu.

A preidimo k najvažnejšemu!

Rekli smo, da je opera v svojem bistvu muzikalno stilizirana drama, in povedali smo, kak pomen ima beseda v operi, oziroma drami: **brez besede ni mogoča ne opera, ne drama.** In tu smo pri jedru, kjer zasačimo ogromno večino pevcev pri njih naglavnem grehu. Zdi se neverjetno, a je resnično, da preko 90 odstotkov opernih pevcev večalimanj slabo izgovarja prepevane besede; s tem se naravnost žali poezija, ki mora vendar imeti v operi polno pravico, da se uveljavi. Nekateri pevci namreč obračajo (ali iz nevednosti ali iz nemarnosti) vso skrb na muzikalni zvok — **ton**, prav nič ali le malo pa se brigajo za zvok,

ki ga je treba dati besedi, ako jo hoče poslušalec razumeti. Pevec — hrupenec junak — prepeva o slavi, toda poslušalec prav tako lahko domneva, da prepeva o slami, travi, kravi ali čemerbodi. A ne mislite, da se šalim; so še hujši slučaji: marsikaterega pevca razumeš komaj vsako peto, deseto besedo, so pa tudi taki, ki jih sploh ne razumeš. Greh slabe izgovarjave je med pevci tako razširjen, da si marsikdo domneva, da ne gre drugače, da v operi mora tako biti. To pa nikakor ni res. Pravilno pojččega in dobro izgovarjajočega pevca razumeš z lahkoto vsako besedo in to lastnost bi v prvi vrsti moral imeti vsak operni pevec. Izrazita izgovarjava je predpogoj za vsakega govornika, recitatorja, igralca in pevca. Posebno pa je na gledaliških odrih in sploh v velikih dvoranah že zaradi prostora treba govoriti jasno in razločno — glasneje in markantneje nego pri navadnem pogovoru —, treba razumljivost besede povečati! Operni pevci pa to razumljivost navadno zmanjšujejo.

In vendar je princip pevske deklamacije tako preprost in enostaven! Traba je namreč samo dobro znati peti vokale in dobro izgovarjati konzonante. To je vse! Pri petju se namreč konzonanti le izgovarjajo, torej ne pojejo, iz tega enostavnega razloga, ker se večinoma sploh ne dajo peti. Tako je n. pr. če pojemo besedo «kralj»: zapoje se le srednji vokal a, začetni in končni konzonanti pa se v isti višini samo izgovore, seveda tako, da jih je razločno slišati. Pri brazvokalnih besedah (kakor n. pr. prst) si pomaga pevec pri dolgih tonih s tem, da med začetne konzonante vsune negotov, a vseeno zvenječ psevdovokal, ki spominja na polglasni e.¹

Pevska deklamacija bazira torej na lahkoumevnem principu in tragikomično je, da marsikak «sloveč» pevec tega ne ve. Največ greše s tem, da začetne in srednje konzonante nemarno izgovarjajo, končne konzonante «požrô», vokale pa pojo tako nerazločno, da ne vemo, ali pojo «a» ali «e» ali «o»; posledica je, da poslušalec ne razume besede, ne ve, za kaj gre ter se pri operi pogostoma dolgočasí. Zelo važno in v interesu vsake opere je torej, da pevci dobro izgovarjajo, in želeti je, da se tudi pevci slovenske opere v tem smislu radikalno izpopolnijo. To velja v isti meri o tistih, ki jim slovenščina ni materni jezik.²

In končno še par misli o orkestru in dirigentu!

Naloga gledališkega orkestra je velika in precej težka, vsaj v marsičem težja nego naloga sinfoničnega orkestra. Razlika tiči v tem, da godbeniki v sinfoničnem orkestru rešujejo predvsem le tehnične probleme absolutne glasbe, dočim morajo v gledališkem orkestru poleg tega imeti še polno ozirov do drame. Koliko pazljivosti n. pr. je včasih treba pri spremljevanju recitativov? In ne le to. Godci morajo podpirati sceno, morajo hitro parirati na nepričakovane izpremembe temp, se morajo včasih potisniti za besedo, včasih multiplificirati izraz in pomen besede, morajo barvo zvoka prilagoditi značaju posameznih prizorov — tako n. pr. ne zadošča tiha igra, kadar je predpisan «piano», marveč je treba tudi igrati ali mirno ali otožno ali žalostno, ne zadošča močna igra, marveč je treba tudi dati zvoku ali veličastnost ali veselje ali grozo, obup,

¹ Sicer pa pameten komponist, ki pozna šibke strani deklamacije, na tako ali slično besedo napiše le eno kratko noto. (Op. pis.)

² Vsem pripadnikom drugih slovanskih narodnosti, ki so angažirani pri slovenski operi (ali dramí), pölagamo na srce, da se za slovenščino prav temeljito pobrigajo, ker je vsakemu čutečemu človeku naravnost mučno poslušati, kako se na odru pači njegov jezik. Spočetka človek potrpi, toda če traja preddolgo, postane stvar absurdna in žaljiva. (Op. pis.)

x

x

kakor pač momentano zahteva dejanje na odru — in vse to zahteva od orkestra, posebno pa od njega dirigenta jako inteligenco in prisotnost duha. Gledališki dirigent mora imeti poleg muzikalne izobrazbe razvit smisel za dramo in tega vsak dirigent nima. (Poznamo n. pr. genijalnega dirigenta, ki je s svojim sinfoničnim orkestrom žel silne uspehe, ko pa je postal šef Ljudske opere na Dunaju, je čez pol leta sam zaprosil za odpust, češ, da se je prepričal, da ni za opero.) Dober operni dirigent mora biti obenem dober psiholog, ki se zna vživljati v značaje dramskih figur, mora umevati njih dobre in slabe lastnosti, mora svoje razumevanje sugerirati pri izkušnjah vsem, ki opero proizvajajo in tega razumevanja nimajo. Dober dirigent je srce in duša opere. In če ima ta duša peroti, dvigne v polet duše vseh sodelujočih, za temi pa letijo duše poslušalcev in opera slavi zmago: **glasba in dramska poezija sta se objeli in združili v eni ideji.**

S tem smo povedali vse, kar se nam je zdelo za danes potrebno, in ne bo škodovalo, ako bi izvršujoči člani opere o našem naziranju stvarno razmišljali. Kdor pa je mnenja, da naše naziranje v tem ali onem oziru ni pravo, naj se oglasi: veselilo nas bo vse, kar pripomore slovenski operi na višjo stopnjo umetnosti. Prisotni članek je namreč diktirala ista želja, obenem pa trdno prepričanje, da je **umetnost izvršujoče članstvo slovenske opere zmožno doseči večjih uspehov** in jih tudi doseže, ako bo imelo pred seboj višje cilje in se napoti za njimi. Na pot pa naj vzame s seboj tri vodnike: **razumen idealizem, trdno vero, da se s kulturo srca in duha dvigne vrednost in veljava naroda, ter strogo zavest, da je v to svrho treba resnega in poštenega dela.** J. M.

ni vprok slednega jizga menja pomenja je: ker to je resni vodnik: ki bi rešilo: jaz jasnik prononciacij
 Feb, 20/5-192

Nove knjige.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označené so natisnjene v cirilici):

Goršič Francè. Socialna zaščita dece in mladine. Ljubljana. Tiskovna zadruga. 1921. 126 str. 10 Din, po pošti 75 p več. (Zbirka političnih, gospodarskih in socialnih spisov. — IX. zvezek.)

Jerajeva, Vida. Iz Ljubljane čez poljane. Pesmi in slike za mlade ljudi. Risal Gojmir Anton Kos. Ljubljana. Slovenska Matica. 1921. 31 str.

Koledar za leto 1922. Uredil dr. A. Pavlica. Risbe izdelal A. Bucik. Gorica. Goriška Matica. 1921. 93 str.

Krleža, Miroslav. Magyar királyi honvéd novela. Kr. ug. domobrankska novela. Lirski fragment iz ciklusa Hrvatski Bog Mars. Zagreb. Naklada Jos. Čaklovića. (V komisiji Stj. Kuglija.) 1921. 146 str. (Jugoslavenska literatura, zvezak 6.)

Machar, J. S. Konfesije literata. Z avtorjevim dovoljenjem izbral in prevedel dr. Joža Glonar. Ljubljana. Umetniška propaganda. 1921. 211 str.

Remec, Alojzij. Naši ljudje. Gorica. Goriška Matica. 1921. 94 str. (Zabavna Knjižnica za leto 1922., zvezek II.)

Sič, Albert. Narodni okraski na pirhih in kožuhih. Ljubljana. Kr. zaloga šolskih knjig in učil. 1922. Obšega 41 slik z ilustriranim uvodom. Cena za finejšo izdajo na kartonu z mapo 100 Din, na navadnem papirju 75 Din, v 8 zvezkih po 10 Din.

Stražar, Anton. Praprečanove zgodbe. Povesti, stare zgodbe in črtice. Kamnik. Samozaložba. 1922. 60 str.

Urednikov «imprimatur» 28. aprila 1922.